

«ҚАЗАҚША САЙРА-2014»

Рахымжан Отарбаев

Әңгімелер жинағы (қазақ және орыс тілінде)

ПЕРІШТЕЛЕР ҰЙЫҚТАМАЙДЫ

Электрондық оқулық

Рахымжан Отарбаев

Сборник рассказов (на казахском и русском языках)

АНГЕЛЫ НЕ СПЯТ

Электронная книга

Қазақстанда кеңінен танымал прозашы, драматург Рахымжан Отарбаевтың әңгімелер жинағын біріктіретін «Періштелер ұйықтамайды» кітабы Академик З.Қабдолов атындағы қордың (әдеби-тарихи мәдени «Алшы» қорымен серіктестік негізінде) атыраулық жазушылардың электрондық кітапханасын екі тілде қалыптастырудағы кезекті үлесі болып табылады.

Бастапқыда кітаптың түпнұсқалық мәтіні қазақ тілінде жазылып, барлық шығармаларды жазушы, ақын, Бекет Қарашин (он сегіз әңгіме) және аудармашы Қалиолла Байменов тәржімалаған (соңғы он әңгіме)

Осылайша, кітаптың барлық мәтінін лексикалық білім аспектісін орындауға қабілетті біртұтас көркем сөздік-аудармашы қызметінде деуге болады. Яғни, мазмұн екі тілге аударылып, мәтіннің түпнұсқасы іспетті кіріктірілген интерактивті сөздіктің қызметін атқарады, сондай-ақ, жинақты оқу кезінде онлайн режимінде орыс тілінен қазақ тіліне және керісінше аударма жасауға мүмкіндік береді.

Кітап үлгісі электрондық кітаптарды пайдаланушылар арасында бүкіл әлемде кеңінен таралған iPad және Android тұғырнамаларымен біріктірілген, яғни олар электрондық әдебиеттің барлық дерлік ридерлер типін тұтынушыларға қолжетімді етуге мүмкіндік жасайды.

Жинақ тізбектеу арқылы жалпы қолжетімді әдеби серверлерде, танымал ақпараттық және әлеуметтік желілерде, Қабдолов қорының сайтында, жобаның арнаулы сайтында, сондай-ақ серіктестердің, жазушылар одағы мен әдеби клубтардың электрондық пошталарына жіберу арқылы таратылады. Кітапты жүктеп алу тегін.

Аталған кітап Академик З.Қабдолов атындағы қордың «Қ@З@ҚШ@ С@ЙР@-2014» жобасы бойынша «Теңізшевройл» ЖШС-нің қаржылай демеушілігі негізінде шығарылған. Ол қазақ тілін үйренуге ынталы көпшілік оқырманға арналған.

Редакциялық алқа:

Бас редактор - Бекет Қарашин;

Редакторлар – Габит Молдамұрат, Г. Пряхин;

аудармашылар – Б. Қарашин, Қ.Байменов;

Құрастырушы - Бекет Қарашин

Кітапты беттеуші және дизайнер – И. Борзых

Книга «Ангелы не спят», представляющая собой сборник рассказов широко известного в Казахстане прозаика и драматурга Рахимжана Отарбаева, является очередным вкладом фонда им. академика Кабдолова (в партнёрстве с Литературно-историческим культурным фондом «Алшы») в формирование уникальной электронной библиотеки атырауских писателей на двух языках.

Оригинальный текст книги был изначально казахским. Все произведения претерпели процесс перевода в исполнении писателя и поэта Бекета Карашина (восемнадцать рассказов) и переводчика Калиоллы Бейменова (десять последних рассказов)

Таким образом, весь текст книги представляет собой единый художественный словарь-переводчик, способный выполнять образовательный аспект. То есть содержание лексически адекватно дублируется на двух языках, представляя собой как текст оригинала, так и встроенный интерактивный словарь, который позволяет в процессе чтения в он-лайн режиме получить перевод с русского на казахский, и наоборот.

Формат книги совмещается с наиболее распространенными среди пользователей электронных книг во всём мире платформами iPad и Android, что делает ее доступной пользователям практически всех типов ридеров электронной литературы.

Сборник распространяется посредством выкладки на общедоступных литературных серверах, в популярных информационных и социальных сетях, на сайте фонда Кабдолова, специализированном сайте проекта, а также многочисленных рассылок по электронным адресам партнёров, писательских союзов и литературных клубов. Скачивание книги бесплатное.

Книга издана на инвестиционные средства ТОО ТШО по проекту фонда имени академика Зейноллы Кабдолова «Қ@З@ҚШ@ С@ЙР@-2014». Она предназначена для широкого круга читателей и масс, заинтересованных изучить казахский язык.

Редакционная коллегия:

Главный редактор - Бекет Карашин,

Редакторы – Габит Молдамұрат, Г. Пряхин (Москва)

Переводчики - Б. Карашин и К. Байменов;

составитель – Б. Карашин,

Верстальщик и дизайнер – Ирина Борзых

Отарбаев Рахымжан - 19/10/1956 жылы Атырау облысы, Құрманғазы ауданында туған.

1977 жылы Орал педагогикалық институтын бітірген. Әр жылдарда «Орал өңірі» газетінде тілші, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, Қазақ телерадиокомитетінде редактор, «Қазақ әдебиеті» газетінде, «Жалын» альманахында бөлім меңгерушісі, Қырғызстанда Қазақстан елшілігінің аттасесі, Маңғыстау облыстық телерадио компаниясының төрағасы, Атырау облыстық драма театрының директоры, ҚР Президенті Әкімшілігінде сектор меңгерушісі қызметтерінде болған. Астанадағы Ұлттық академиялық кітапхананың Бас директоры болып істеген.

Шығармашылығы:

Жазушының әр жылдары «Шер», «Жұлдыздар құлаған жер», «Жайық жыры», «Қараша қаздар қайтқанда», «Дауысыңды естідім», «Аспандағы ақ көбелектер, Біздің ауылдың амазонкалары, Айна-ғұмыр, «Отверженный мир» атты прозалық жинақтары және таңдамалы шығармаларының 2 томдығы жарық көрген. Қытайдың «Ұлттар» баспасынан қытай, қазақ тілінде 2 томдығы, Ресейдің «Художественная литература» баспасынан орыс тілінде бір томдығы және «Проводник судьбы» жинағы жарық көрген. Жекелеген шығармала-

РАХИМЖАН ОТАРБАЕВ

Отарбаев Рахимжан - родился 19/10/ 1956 года в Курмангазинском районе Атырауской области.

В 1977 году окончил Уральский педагогич. институт. В разные годы работал корреспондентом в газете «Орал өңірі», учителем казахского языка и литературы, редактором в казахском комитете телерадио, в газете «Қазақ әдебиеті», заведующим отдела в альманахе «Жалын», атташе посольства Казахстана в Киргизии, Председателем компании радио-телевидение Мангистауской области, директором театра драмы Атырауской области, заведующим сектора Администрации Президента РК, Генеральным директором национальной академической библиотеки.

Творчество:

В разные годы были опубликованы его прозаические сборники: «Шер», «Жұлдыздар құлаған жер», «Жайық жыры», «Қараша қаздар қайтқанда», «Дауысыңды естідім», «Отверженный мир» и 2 тома избранных произведений. Издательство «Ұлттар» в Китае выпустило двухтомник на казахском языке, издательство «Художественная литература» в России выпустило однотомник на русском, а также сборник «Проводник судьбы». Отдельные произведения издавались на итальянском, английском, французском языках. В изда-

ры итальян түрік, ағылшын, француз тілдерінде басылған. «Каир» баспасынан «Соғыстың соңғы бомбасы» деген атпен 1 томдығы араб тілінде жарияланды. Көптеген пьесалары республикалық және шетел театрларында сахналанған.

Атақтары:

Махамбет сыйлығының лауреаты, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, халықаралық Шыңғыс Айтматов сыйлығының лауреаты, халықаралық «Академик Зейнолла Қабдолов марапатының» иегері, «Парасат» орденінің иегері, «Атырау қаласының құрметті азаматы»

тельстве «Каир» была издана книга «Последняя бомба войны». Множество Пьес Рахимжана Отарбаева было поставлено республиканскими и зарубежными театрами.

Награды и звания:

Лауреат премии имени Махамбета, лауреат Международной премии имени Чингиза Айтматова, Заслуженный деятель РК, обладатель международной награды им. Академика З. Кабдолова, Обладатель ордена «Парасат», «Почётный гражданин города Атырау».

АЛТЫН

Алыстан мұнартып көрініп, арса-арса сілемдерінің өзі жеткізбей сілеңді қатыратын Мұғал-жар тауы ғой бұл жарықтық.

Жазда жаңбыр еркелеп төбесінен төгіп өтетін, қыс түсе ұлпа қарды жамылып бұйығы ұйқыға бататын момақан алыпты уақыттың өзі мүжи-мүжи қажытқандай.

Көрместі көре-көре кеміріліп, шау тартып, шаршап жатты.

Ара-тұра күрсініп ап «Баяғы батыр сұлу «Қызданайдың қырғынындай» қызық қайда? Намысқа пісіп арпалысқан ерлер ат тұяғына от өргізіп көз көрмеске өтіп кетті.

Сол дәуренді көрген соң ендігі шөп пен шөлкемді қайтейін? Бәлду-бәлду, бәрі өтірік...» дейтіндей. Десін-ақ!

Атағы мен шатағы қатар жарысып, талайдың құлағына қоңырау тақтырған сол Қызданайдың

ЗЛАТО ИЗ КЛАДА

Это - видимые издалека, словно мираж, изматывающие всех тех, кто хотел бы взобраться даже на предгорья их и есть Мугаджарские горы, их Величие, и их Высочество.

Кажется, что эти кроткие горы, вершины которых, будто балуясь, обливают летом дожди, а зимой покрывают снега, да так, что они погружаются в глубокий сон, обголоданы временем до такой степени, что выглядят утомлёнными.

Будучи очевидцами всякой видали-невидали, прогрызанные тем же временем, они распростёрлись, лежали, словно раскинувшись от усталости и бремени.

Иногда, грохоча, они как будто произносят:

- Где потеха от бывших буйств вокруг красавицы и воительницы Кызданай? Сваренные в котле чести мужи, выбивавшие из-под подков своих коней искры, пропали давно и безвозвратно.

Коль были мы очевидцами тех времён, то к чему нам травы иль пустошь нынешних времён. Как говорится: «Что бы, как бы ни пелось, - всё есть бренность и ложь». Пусть так и будет.

Соперничая меж собой, слава и скандалы вокруг Кызданай, вовлекшие в свою орбиту массу её по-

қырғыны өткен жазықтық та таусылмас тау сілемдерінен басталып, сағым суарған сары далаға жалғасады.

Мұғалжардың күнгей жақ беткейінде иықтасып бәкене үш үй отыр. Ауыз тобадан, қол жағадан кетпеген қазіргі пәруана кезеңде таудан өзге пана таппай қалған сынды.

Шеткері үйден шағаладай жаулығын шарта байлап қара кемпір шықты. Сыры кетіп, сыны қалған жүзінде өшпей жеткен бір өрлік тұр. Жоқ іздегендей айналасына қарағыштап:

– Құтаяк, кә, Құтаяк! – деп салды.

Осы кезде жапсарлас көрші үйдің ауласынан да:

– Кутаяк, кә, Кутаяк! – деген еркек даусы естілді.

– Жетпегір, кой дейм! Жаңылыстырасың. – Сыры кетіп, сыны қалған қара кемпір ылғи да өзімен әзіл жарыстыратын шалдау қайнысын зілсіз жекіп тастады.

– Құтыруын. Қыздай қосылған қосағын жалмады. Тамағы тоқ қой.

– Кутаяк!

Үй көлеңкесінде отырған ұзын бойлы, тебін мұрт бозбала әжесінің сөзіне мырс етіп күліп жіберді.

Жаңылыстырасың дейді. Жалғыз иттің атында жаңылысатын не бар?

Әжесінің қалжыңқұмар шалдау қайнысы кеше үйге кіріп шыққан.

клонников, не вмещаясь меж скал и подножий Мугаджар, вырвались на предгорные равнины, а затем и на простор степных миражей.

В предгорьях Мугаджар со стороны восхода солнца плечом к плечу к друг другу расположились три невзрачных дома. Похоже было на то, что они, не найдя другого пристанища, кроме как у гор, построены в пору разрухи, когда уста, как жало, выплёскивают яд, а руки тащат в ад.

Из крайнего дома в платке, завязанном так, что он напоминал чайку, вышла наружу смуглая старуха. На лице, давно потерявшем расцвет, но сохранившем мудрость и опыт лет, запечатлена неугасимая сила духа. Рыская вокруг взглядом, будто ищущим нечто пустое, воскликнула:

- Кутаяк, ко мне, Кутаяк!

В это же время со двора соседнего дома раздался дерзкий голос мужчины, передразнивающий этот призывный клич:

- Кутаяк, ко мне, Кутаяк!

- Прекрати, бестолочь! Говорила же тебе, - сведёшь с ума собаку. Потерявшая расцвет, но сохранившая мудрость и опыт лет смуглая старуха, стала беззлобно отчитывать своего престарелого, но более молодого по сравнению с ней, соседа, с кем она могла перешучиваться до беспредела:

- Ты посмотри, на дурь его. Довёл до околения супругу, доставшейся ему ещё девицей. Сыт, одет, обут, вот и бесится с жиру.

- Кутаяк!

Сидевший в тени дома высокий, светлолицый и черноусый парень прыснул, засмеявшись от слов своей бабуся.

Надо: «сведёшь с ума собаку». Как можно свести с ума единственную в округе собаку с единственной кличкой?

Престарелый, но более молодой сосед бабушки, с кем она могла перешучиваться до бесконечности и до одури, заходил давеча к ним домой.

– Оу, Көтібар көкемнің ұрпағы, қалаңда не жаңалық? – дейді әдетінше тық-тық жөтеліп.

– Біз де аманбыз. Құдай қарасып тұр. Алжыған кемпір, қақбас шал, сосын әлгі іргедегі бүкір қатын, шүкір, шүкір, үш шаңырақты жықпай отырмыз.

– Бүкірді айтқанда шүкірің көбейіп кетті ғой, – дейді әжесі қолындағы зыр айналған ұршығының шуда жібін әуелете созып.

Тырна мойын, тырли арық қайнысының мұны естігенде тық-тық жөтелі күшейіп барып тынды...

– Сенің әлгі оқудан қуылып, базарда тәшкі айдағаныңды әке-шешен біле ме өзі?

Әжесі әдетінше қолына ұршығын қыстырып кеп мұның жанына жайғасты.

– Мына ит қаңғыбас боп бітті. Құйып қойған жуындына мойын бұрмайды. Көзіме түссін осыдан...

– Айтқан жоқпын.

– Қағынды келгір өңшең! Сыры кетіп, сыны қалған қара кемпір аузын ашса ақша дәмтетін институт оқытушыларын да, қалаға кетіп күнелтісін тауып жүрген келін-баласын да қозы көш жерге апарып тастады.

– Олар мына Ақтөбеде. Менің оқуым Алматыда. Тәшкіні «Көк базарда» айдадым. Қайдан білсін? Жалғыз немересінің даусы жасып шықты.

Тық-тық жөтеліп әжесінің шалдау қайнысы да жетті.

– Таң алды түс көрдім. Алла-ау, құдды түс емес, өнім дерсің.

– Айт, жориық.

- Эй, потомок Котибара*, что нового в твоём городе? – Спросил он, как обычно, покашливая.

– Да и мы, живы, здоровы. Помогает, видать, сам Всевышний. Сумасбродная старуха, безмозглый старик, потом эта, живущая рядом, старая горбунья, живём все, не тужим, храним, не разрушив, эти три кровя.

- Ух, ты, заметил, как возросла его гордыня, когда заговорил о горбунье?! – Сострила его бабуся, вытягивая шерстяную нить, вытекающую из её стремительно вращающегося веретена.

Тщедушный старик с тонкой журавлиной шеей долго не мог погасить кашель, услышавшийся от смеха над словами бабушки...

- Твои родители хоть знают, что тебя исключили из учёбного заведения, и что ты таскаешь и толкаешь тачку на базаре? Задав этот вопрос, бабушка пододвинулась к нему, сжав, как обычно, своё веретено в руках.

– Пёс этот превратился в бродягу. Даже шею не воротит в сторону помоев. Пусть только попадётся мне на глаза...

- Не сообщил...

- Пропадите все, пропадом, проклятые! - Потерявшая расцвет, но сохранившая опыт и мудрость лет смуглая старуха вложила оптом в это проклятье всю свою злобу и на педагогов, думающих только лишь о мздоимстве во время сессий, и на сына вместе с невесткой, убывших в город, чтобы добывать свой хлеб насущный.

- Они-то в Актөбе. Учёба моя в Алматы. Тачку таскаю и толкаю на «Зелёном базаре». Откуда, им это знать... В голосе её единственного внука зазвучала плаксивость.

Тут же отвлёк их внимание старец, еле-еле угомонивший свой кашель.

- Приснился мне сегодня перед рассветом сон. Бог мой, даже трудно сказать, что это сон. Чистая явь.

- Рассказывай, растолкуем его...

Тырна мойын, тырли арық қайнысы алакөзденіп әжесіне бір қарап алды.

– Түсті түнде жорытпа. Сосын әйелге, қайын жұртың мен жездеңе жорытпа деуші еді.

Әжесі мырс етіп астыңғы ернін біраз қайқайтып бақты.

– Мына Көтекемнің ұрпағына айтқалы отырмын.

– Тыңдайын, аға...

– Құдды түс емес, өнім дерсің. Баяғы «Қызданайдың қырғыны» өткен түс екен дейм.

Сенің бай атаң, и, жарықтық, тап-таза әулие еді ғой, астында күрең тұлпары, бес қаруы бойында, дүбірлетіп жетті дейсің.

Келе «Әй, Тамшыбай! – деп айқайды салды. – Бұл не жатыс? Қызданайды тартып әкететін түрі бар. Кір соғысқа! Тар қолтығымнан оқ тиді. Жарақат алғанымды білсе, түрікпендер бел алып кетеді. Жан-жағымнан сүйеп шабындар!»

Қарасам, сол қолтықтан аққан қан бұрқырап, күреңнің жалын жуып тұр. Бала күнде көре қалдық, жарықтық өзі де қаумет сақал, қайратты, көзінен ұшқан отқа пілте тұтанғандай жанып тұратын. Өткірлігі сондай. Көтекемнен қалған десетін ел

– Содан?

– Көйлек-дамбалшаң ойбайлап шауып әлгі жаман қойтырымды іздейін. Иттің малы қапелімде таптыра ма?

– Сені қара көріп жүрген... Бай атам да... Ойбай, тоба, тоба, не деп кеттім?! Қағынды келгір, қарап отырмай аруаққа тіл тигізе жаздағанын қарашы.

Тщедушный старик с тонкой журавлиной шеей посмотрел на старуху весьма неодобрительно.

- Как говорили в старину: «Не толкуйте ночью сон». Он... потом... не должен быть рассказан ни женщинам, ни родичам её, ни зятю.

Бабушка его, саркастически засмеявшись, и одновременно с этим смехом, выпятив нижнюю губу, держала этот жест довольно долго.

- Решил рассказать его потомку Котеке*.

- Я весь внимание, дядя.

- Нельзя сказать, что это был просто сон-мираж, чистая явь, такая же, как эта наша встреча. Это были времена «бывших буйств вокруг красавицы и воительницы Кызданай».

Твой прадед-богач, царствие ему небесное, святой и кристальный был человек, восседая на своём аргамеке тёмно-рыжей масти, пообвешанный пятью видами оружия, подскал ко мне и воскликнул громовым голосом:

«Әй, Тамшыбай, что за лежбище ты тут устроил?! – Похоже на то, что от нас уведят Кызданай. Вставай на бой, восстань на битву! Моё плечо поражено стрелой. Если туркмены догадаются об этом, то всем нам не сдобровать. Поддержав меня со всех сторон, как молнии и гром, падите на головы врагов!»

- Заметил, кровь, вытекающая из его левого рукава, заливала гриву скакуна. Слава Господу, что мы ещё в детстве застали твоего прадеда, помним его густую бороду и мощь, ярый огонь в его глазах, остроты невероятных.

– Что было потом, дядя?

- С криком и шумом только лишь в нижнем белье выскочил из дома и стал искать свою клячу. Собачий скот, разве он даст найти себя.

- Разве он был так глуп, чтобы призывать тебя на бой? Я говорю о своём свекоре-богаче... Да, что я несу тут? Свят, свят, надо же, без задней мысли разбудил во мне шайтана, чуть-чуть не затронула

Ұзын бойлы, тебін мұрт бозбаланың көзі маздап бара жатты.

– Сосын, аға?

– Қарасам, тау етегіндегі жазықтықта қанды қырғын жүріп жатыр. Көтерілген ұран, күннің көзін, жердің жүзін жапқан ала шаң... Азынаған ат, андағайлаған дауыс... Шошып ояндым.

Сыры кетіп, сыны қалған қара кемпір қолындағы зыр айналған ұршығының шуда жібін әуелете созып отыра берді.

– Сөйткен, аспанға қараса аузына құс ілінген бай атам да сексен жасында кәмпескеленіп, Итжеккенге айдалды.

Одан – соғысқа аттанып, Сталинград түбінде хабарсыз кеткен Үдербай көкең.

Одан – қартайғанда әуіріммен қатын алып, сені зорға таптырған әкең Жеткерген. Демек, Жеткергеннен сен тудың. Ылғи жалғыздан қалған жалғыз. Құданың құдіреті дерсің. Сындырмалап санап отырған бес саусақтың кішкене балаң үйрегі бүгүсіз қалды.

– Үдербайдың ызғындай он апасын қайда қоясың?

– Шежіреге кірмес қызды қойшы сол. Сайда саны, құмда ізі қалған жоқ.

Соғыста хабарсыз кетті дейтін Үдербай көкесінің аты аталғанда әжесінің өңіне қызыл рең теуіп, ұршығы тіпті зыр қағып кетеді.

Қалжыңқұмар қайнысы да қарап қалмайды:

– Хабарсыз кетті дегендердің көбін байды соғысқа берген немістің күйітті қатындары ием-

невзначай его святость.

Глаза у высокорослого парня с густыми усами непроизвольно загорелись.

– Что было потом, дядя?

- Смотрю, на равнинной местности у подножья горной гряды идёт кровавая битва. Полудикие воинские кличи. Пыль, покрывшая очи солнца и лик земли, визгливые ржания коней и вопли воинов... Проснулся от страха.

Потерявшая расцвет, но сохранившая мудрость и опыт лет смуглая старуха, продолжала вытягивать шерстную нить, вытекающую из её стремительно вращающегося веретена.

- Да... было это... Царствие ему небесное, которому стоило лишь взглянуть на небо, как у него в зубах оказывалась птица, в свои восемьдесят лет, подвергнувшись конфискации, был сослан в края, где выживают лишь собачьи упряжки.

От него остался лишь один след-послед, твой дед Удербай, который пропал без вести на войне под Сталинградом.

От него остался лишь твой отец Жеткерген, что еле-еле породил тебя на свет, женившись лишь на старости лет. То есть от Жеткергена родился ты. Сплошь одиночества от одиночеств. Можно сказать, рождены от обречённости и лишь однократно сосватаны. От сосчитываемых пяти пальцев на руке не подогнутым остался лишь мизинец.

- А куда девал десять старших сестёр Удербая?

- Да выбрось ты из головы своей сосновой всех ветроподобных девиц и женщин, кто не может быть ветвями родословной. Весь этот народ гол, как степной дол, ни числа в степях, ни следа в пещерах...

Как только речь коснулась пропавшего без вести её супруга Удербая, так лик бабушки зардел и заалел, а веретено завертелось так стремительно, что запестрело в глазах.

Жадный до шуток сосед не смог удержаться и на этот раз:

- Говорят, всех без вести пропавших наших солдат прибрали к рукам горячие вдовы-немки. Если и

деніп алыпты деседі. Аман болса жүрген шығар прау-прау, құрау-құрау деп.

– Бақберген айтып келді ғой «Жауған бомбаның астында қалдық. Қайтып Үдербайды көрмедім» деп...

Мұның көкесін әжесі бомбаға қиса да немістің күйітті қатындарына қиғысы жоқ. Қайнысы жеңгесін шымшып сөйлеткеніне мез.

– Өлді деген баяғы Құспан барып-барып Америкадан шықпады ма? Ал не дейсің?

– Мейлі, алса алсын. Сол неміс тоқалдың сап-сары мұрнын іститіп көзіме көрсетпейді-ау бір.

– Ал көрдің?

– Енесін ұрып, езуін тіліп жұмысқа салатын.

– Ай, айналайын жеңеше-ай, – деп қайнысының осы тұста көз жиегі қызарып, даусы құмығып үйіне беттейді. – Сүйегің асыл ғой сенің...

– Әже, – деді Алматы онаша қалған сәтті бағып. – Бай атам Итжеккенге айдаларда ат басындай алтын жасырған деседі. Рас па?

Сыры кетіп, сыны қалған қара кемпір қапелімде абдырап, шуда жібін үзіп алды.

– Жәй аңыз да.. Тайлақтың жүні еді... Қағынды келгір...

– Әже, жасырып қайтесіз? Алматыдағы сыған қызға дейін атамның алтынын біліп тұр.

– Не дейд?!

– Иә, бал аштырғам...

жив, то, наверное, лопочет там: «айн фрау, цвайн фрау, драйн фрау».

- Типун тебе на язык, разве не сообщал нам Бақберген, что попали они под вражескую бомбардировку, после которой Удербая так и не обнаружили.

Бабка, хотя словесно, но безжалостно отправила его деда под удар бомб, но стала явно ревновать его к горячим немкам-вдовам. Сосед-старик не скрывал своего довольства от того, что сумел-таки достать бабку своим колким языком.

- А что ты скажешь на то, что якобы исчезнувший на войне Куспан вдруг нашёлся в Америке? Разве это не так?

- Пусть, женился, так женился. Хоть краем глаза увидеть бы, как эти востроносые немки-вдовушки трясут перед ним своими телесами.

- Ну, допустим, увидела...

- Да уж, нашла бы на них управу...

- Эх, тётушка ты моя ненаглядная, до чего у тебя душа благородная, - не смог сдержать старик-сосед своей жалости, которая отразилась в его глазах краснотой и застряла комом в горле до такой степени, что он не нашёл ничего лучшего, кроме как заспешить к себе домой.

- Бабушка, - обратился к ней Алматы, дождавшись момента, когда они остались наедине. – Правда ли, что мой богатый прадед перед тем, как его сослани, закопал где-то золотой слиток, величиной с конскую голову? Правда?

Смуглая старуха, давно потерявшая расцвет, но сохранившая мудрость и опыт лет, порвала от неожиданности скручиваемую шерстяную нить.

- Да... нет... легенда это... - Шерстью верблюжонка оказалась, пропади она пропадом...

- Бабушка, зачем скрываете эту тайну, о которой знают даже девушки-цыганки в Алматы...

- Что ты говоришь?!

- Да, нагадали они мне на ладони...

– Бай атамды түстеп тани ма екен?
Алмат жарқ етіп күліп жіберді.

– Қайдан танысын?! Сыған қыз алақаныма ұзақ
үңілді де, бүй деді: «Атаң асқан бай бопты. Алыс
сапардың алдында алтынын көміп кетіпті. Іздесең
– табасың...»

– Апырым-ай, ә?

– Соны естіген соң айдап жүрген тәшкімді лақты-
рып кеттім. Жасырған жерін айт! Іздеймін, әже.

– Әжең шамасын біледі деген ғой?

– Иә.

– Қағынды келгір өңшең!

Қызылды-жасылды көйлегі тобық қаққан сыған
сұлуы белі майысып тұрып «Алмат, сенің әжең
барлық құпияға қанық» деген жоқ, әрине. Бірақ
алтынды таба қалса, төніп келер қауіп-қатердің аз
емесін жасырмаған.

– Ертеректе қолына күрек-сүйменін алып әкең де
біраз қопандаған... Қой дедім. Көлеңкесін көріп
ерсініп жүрген немеге... шалабыңды босқа шай-
қама дедім.

Әжесінің өңіне кәнігі қызыл рең тепті. Қатты қо-
балжығандағы әдеті.

– Атамнан қалған алтын екені рас болса, ендігі
иесі – мен. Мына мен

Пейіште нұры шалқығыр бай атасы ақ-қызыл боп
жағаласқан қашты-қудыны ерте сезіп, ат басын-
дай алтынын осы Мұғалжардың сілеміне көмген
деседі.

Орнын он қыздың ортасындағы жалғыз тұяғы
Үдербайға меңзеп қана көрсетіпті.

Нәті жуас еді жарының. Майданға аттанар күні

- И что, описали они тебе облик моего свёкора-бо-
гатея? Алмат громко расхохотался.

- Откуда им знать. Девушка-цыганка, уставшись
на мою ладонь, наказала запомнить каждое её
слово. Утверждала, что прадед мой, будучи бо-
гатеишим человеком, перед своей дальней и по-
следней дорогой зарыл в землю своё золото. Мол,
коль поищешь, то и обрящешь.

- Да, что ты говоришь, а?!

- Как только услышал это гадание, так сразу вы-
бросил свою тачку. Признавайся, бабушка, где
клад зарыт. Буду искать.

- Небось, рассказала, что бабка твоя приблизи-
тельно знает, где зарыто это сокровище?

- Да, конечно...

- Проклятье! Проклятые вы все!

Девушка-цыганка, красавица в красно-зелёном
пёстром платье длиной до пят, покачивая своим
гибким станом, талией-тростинкой и бесноваты-
ми бёдрами, не сказала, конечно: «Алмат, твоя
бабка знает всю тайну». Но тут же не стала скры-
вать, что в случае обнаружения золота, могут поя-
виться опасность и риск.

- Некогда и твой отец, взяв в руки лопату и лом,
пытался перерыть всю степь... Пока я не запре-
титла ему. - По бабушкиному лику поползли крас-
ные пятна. Обычное явление, когда она сильно
волнуется.

- Если это золото осталось от моего прадеда, то
хозяин его теперь – я. Вот, - этот я!

Да хранит ангел его светлый дух, его прадед, за-
ранее предвидя взаимные побег-преследования
красных и белых, по всей видимости, закопал
слиток злата величиной с конскую голову именно
у подножья этих Мугаджарских гор.

Место же клада он, не доверяя никому из своих
десяти дочерей, указал, да и то намёком, своему
сыну Удербаю, оказавшимся и оставшимся един-
ственным его копытом на этом белом свете.

Супруг её характером был мягче овцы. На рас-

таңғы тілек үстінде өз-өзінен жасып: «Ішіндегі шарана ұл болса, атын Жеткерген қоярсың. Несі-бесі тау етегінде өскен жалғыз түп қарағайдың түбінде.

Аузыңа сақ бол! Бай тұқымы деген қаңқудан қашсақ құтылар болмадық қой», – деген. Оралмасын білген де...

Шүкір, жалғыз қарғасын тістелей-тістелей ел шетіне жеткізді. Сол жалғыз киіктің матауындай өріп жүрген көп қыздың біріне бұғалық салмай... Бұлғақтап жүріп алған. Жеті мүшеме деп жеті қатын алған бай атамның басқан ізінен садаға кеткірлеп жүріп үйлендірген.

Онысы келе-келе атамның алтынын алам деп білек сыбансын. Ыңғай бермеді. Аяды дейсің бе? Кешегі Кеңес кезінде інге тыққан дәулетім бар деп таудың тасын үгіп, топырағын бұрқылдатып жатқанды кім көрген?..

Қызыл жағалылар алдарына салып ысқыртып айдап кетсін дейді ғой. Сосын алтыны бар жерге жын-шайтан, пері әуес деуші еді бұрынғылар. Ордалы жылан қорғап, қоршап жатады десетін көнекөздер.

Осының бәрін сезіп-біліп отырып Үдербайдың жалғыз қарғасын жар басына қалай жұмсасын?..

Енді кеп әлгі қағынды келгір сыған қыздың жайына жүрмей, немересінің табанын қыздырып қойғанын қарашы.

– Құлыным, бай болып көргеніміз жоқ, кедей боп өлгеніміз жоқ, сол алтыны түскірді... – деп еді, жанындағы ұзын бойлы, тебін мұрт бозбаланың көзі маздап бара жатты.

Қалжыңбас қайнысы айтатын бай атасының жанарындағы ұшқан отқа пілте тұтатқандай жалынды анық көрді.

свете, за день до своей отправки на фронт, он, словно стесняясь своих слов, шептал: «Если плод в твоём чреве окажется мужского рода, то после его рождения нареки его именем Жеткерген. Завещанная ему моим отцом доля закопана под корнями единственной сосны, растущей у подножья гор.

Будь осторожна на язык. Как бы мы ни сторонились от молвы о баснословном богатстве нашего наследства, видать, всё же не сможем избежать этих слухов». По всей видимости, он предчувствовал или предвидел свою безвозвратность.

Слава Господу нашему, она в зубах, словно волчица, донесла его единственного сына до достойного уровня. Мучалась, но вырастила его. С трудом, но женила его, чтобы не пропал милостливый след свёкора.

А тот взял, да и помешался на мысли о закопанном золоте. Не давал покоя. Думаешь, жалел меня? Видели бы другие, как он, в бывшее время Советов, талдыча, что обязательно найдёт своё зарытое богатство, дробил камни гор, поднимая пыль до небес.

Не думал даже о том, что из-за этой находки клада «краснопогонники» могли погнать его впереди себя, да со свистом. Да и потом, не зря же утверждали жившие до нас люди, что «там, где зарыто золото, обязательно водятся различные черти и демоны». «Стерегут скоровища змеиные скопища», - замечали ведь эти же древние очи и уста.

Чувствуя и зная всё это, разве она могла послать под крутой яр единственного воронёнка Удербая?

Теперь же, посмотри, как эта проклятая цыганка, не посторонившись, возожгла огонь под подмётками внука.

- Внучок мой, мы хоть и не богаты, но не пухли же от голода без этого злата... выбрось из головы эту блажь... - Не успела завершить мысль, как глаза высокорослого и черноусого парня дико заблестели.

Успела заметить, - они, как две капли воды, явно похожи на воспламенённый от поднесённого фитиля огонь в глазах её незабвенного свёкра, о ко-

– Қой, болмас, – деді сосын сыры кетіп, сыны қалған қара кемпір өзінің де өрлігі ұстап, – атасының байлығын ботасынан қызғанғаным не?

Жат біреудің ырысына қол сұғып, ұрлап-жырлап жатқан жоқ. Алса – тұқымға тиесілі қазына. Тапса – тапты. Таппаса... Бір өкініш іштерінде кетпесін. Тығып төркініме берген жерім жоқ қой. Тәуекел!..

Алмат ерте салқынмен қолына күрек-сүйменін алып, тау бөктерлеп біткен жалғыз түп қарағайға келді. Ол да қартайыпты. Бұтақтары аша-аша боп қурап, екі адамның құшағы еркін жетпес діңі ба-тыс бетке жамбастай бастапты.

Ұшар басынан бір актиін жылт етіп құйрығымен алдап жоғалды. Мамырдың майда самалы желпі-генімен кәрі ағаштан жас жапырақ туар емес.

Тұттай жалаңаш. Кірш еткізіп күректі салып еді, жүзі дың етіп қураған тамырға тиді.

– Ат басындай алтын, – деп күбірледі жүрегі атқақтап. – Қолыма түссе... Алматының шалқай-ма төрінен пәтер сатып алып...

Әжемнің екі қолын бірдей жылы суға малып... Аузын ашса ақша дәмететін әлгі кісәпір оқытушыларын да... «Әкел, – дейді ғой дипломды қолын созып, – әкел!..»

Әке-шешесіне де Ақтөбеден онды үй еншілетіп... Сосын осы Мұғалжар тауының етегіне махаббаттың шоғына пісіп шейіт кеткен Төремұрат пен батыр сұлу Қызданайды құшақтастырып зәулім ескерткіш соқтырар. Аспанға шапшыған күрең тұлпарына бай атасын қолтықтап қайтадан мінгізер. Бес қаруын жарқыратып бойына ілер.

тором не уставал вспоминать её жадный до словесных перепалок престарелый сосед.

Так и быть, решила потом потерявшая расцвет, но сохранившая мудрость и опыт лет смуглая старуха, нисколько не удивившись овладевшей ею дерзости: к чему скрывать и ревновать богатство предков от их потомка?

Не запустил же он руку в сокровищницу посторонних, не крадёт у чужих. Пусть откапает эту казну, оставленную ему по наследству. Найдёт – пусть заберёт. Не найдёт... Лишь бы обида не осталась в его душе. Не спрятала же я клад, чтобы отдать его своим родичам. Так и быть, риску-ка!..

...Алмат, взяв в руки лопату и лом, подошёл к одинокой сосне, цеплявшейся за подножья гор, вместе с утренней прохладой. Она росла, но уже состарившись. Растресканные ветви её высохли; ствол, который не вместились бы свободно даже в объятия двух людей, начал крениться в сторону запада.

В заостряющейся кверху кроне мелькнула и тут же исчезла белка, проворно вильнув пушистым хвостом. Хотя стояли погожие майские дни, но непохоже было, чтобы старое дерево было способно породить молодую поросль.

Голое, как существо бесплодное. Вонзил штык лопаты в землю, - она с хрустом прополола высохший побег корня.

- Слиток величиной с конскую голову, - прошептал он возбуждённо, не в силах умерить норовистый стук копыт в своём сердце. Попался бы мне в руки... Купил бы квартиру в самом центре Алматы...

Холил бы и лелеял свою бабушку... Да разобрался бы и с теми преподавателями, кто не успев раскрыть рот, тут же требуют мзду... Уже не просил бы, а требовал их растреклятый диплом!

И родителям бы купил, подобрав, квартиру со всеми удобствами. Потом... у подножья этих Мугаджарских гор поднял бы величественный памятник в честь последнего объятия сгоревших на угольях любви и лишившихся жизни Торемурата и славной красавицы и воительницы Кызданай воздвиг бы на постамент вставшего на дыбы скакуна тёмно-рыжей масти, поддерживая под руки,

Тәу ете келгендерге жалды Құрманғазының «Төремұрат» күйін тыңдатар.

Тыңдағандардың өкініштен өзегі өртенер... Әне! Ат басындай алтынның қуаты!

Түс ауа кәрі ағашты айнала қазып алқынып отырғанында тық-тық жөтеліп Тамшыбай да көрінді.

– Көтекемнің ұрпағы, күш көп болсын! – дейді сығырая қарап. Қудың бір көзі қысыңқы деуші еді.

– Жалғыз қарағайдың не жазығы бар?

– Тамыры қажет. Емдік қасиеті бар.

– Жеңешем белінің құяңына жағайын деген ғой. Жөн, жөн, – дейді телпегі мыжырайып. Сенбей тұрғаны анық.

– Әлгі жаман қойторымды іздеп шығып ем. Иттің малы қапелімде таптыра ма?.. Жүгенін сылдыратып кетіп бара жатып қайта-қайта бас шайқайды.

Ертеңіне қазылған ор белуарға жеткенде қолтығында қабы бар бүкір қатын да ентелеп басып келді.

– И, зекетің кетейін-ай, қаладағы оқуың жер қазатындікі екен ғой. Шамасы, пірәктикаға жіберген-ау, – дейді екі бүктетіліп. Сұрғылт көзі шыныдай сұп-суық екен.

– Жо-жоқ, апа, дәрі жасаймын ба деп...

– Маған да тамызып берерсің. Тезек тере шығып ем. Шаяқ келгір, өңшең арты бітеу ме, бір онды жапа жолықсайшы...

Күн екіндіні еншілегенде барып күрек ұшы бір жұмсақ затқа былқ етіп тиді.

снова воссадил бы на него и пообвешал пятью видами оружия своего прадеда-богача.

Залил бы слух всех тех, кто явится затем к ним на поклон, рапсодией-кюем Курмангазы «Төремұрат».

У них от раскаяния распалились бы сердца. Вот! Вот, где сила слитка величиной с конскую голову! Когда время перевалило за полдень, а он всё ещё копал и копал, - появился Тамшыбай, обозначив свой приход привычным кашлем.

- Бог в помощь, родич - пожелал он, глядя на него, прищурился одним глазом. Не зря говаривали: «У хитреца одно око лица всегда с прищуром», - подумал про себя юнец.

- Чем же провинилась одинокая сосна? Перерыл всё вокруг неё...

- Нужны корни. Лечебны они.

- Значит, моя тётушка решила растереть свою поясницу сосновым отваром. Пра-виль-но, верно, - бормотал он, надев набекрень свою старую шляпу. Явно видно, что относится к его словам с недоверием.

- Да, вот, вышел искать свою клячу. Собачий скот, разве он даст найти себя? Держа в руках узду, уходит, покачивая головой.

Когда на следующий день вскопанная яма стала глубиной ему по пояс, запыхавшись, появилась горбунья с мешком в руках.

- Э, да ты, милок, оказывается, учишься в городе на землекопа. Видать, послали тебя на практику, - воткнула она в него своё ядовитое жало. Бесцветные глаза её пронзали парня холодом.

- Да, нет же, тётушка, решил приготовить лечебный отвар.

- Мне тоже накапаешь потом немного. Вот, вышла собирать кизяк. Непутёвые, нет, что ли у них задних проходов, ни одной достойной внимания коровьей лепёшки...

Когда солнце стало спускаться с пика зенита, его лопата наткнулась на какой-то мягкий предмет.

Жүрелей қалып, қос қолымен жалма-жан бос топырақты аршыған. Құрым киіз ілікті. Ілкідегі өңі ақшулан шығар. Сызды жерде жата-жата қарақошқыл тартыпты.

Алматтың жүрегі алып-ұшып аузына тығылған. Жанын беймәлім бір күш келіге сап түйгендей тынысы тарылып, булыққан. Ақыры қолы қалтырап, әжептәуір қомақты орауды ордан алып шықты. Жан-жағына ұрлана қараған, аулақта ұшып бара жатқан қара қарғадан басқа тіршілік иесі көрінбеді. «И, мынау ақтиін ғой, қашып жоламай қойған. Құйрығымен алдап жанына жетіп келгенін қарашы. Тішт! Аулақ! Сенің атаңнан қалған қазына емес».

Құрым киіздің орауын еппен жазған. Парағы сартап боп сарғайып кеткен Құран шықты.

Сырты о баста терімен көмкеріліпті. Ыза теуіп, тозып, ойдым-ойдым боп тесілген. Жанына тастай беріп, орауға қайта жармасты.

Құдай-ау, зілдей болған мынау сом алтын ғой. Қаздың жұмыртқасындай ғып дөңгелете құйған.

Екіндінің бояқ сәулесіне шағылысып, жарық дүниеге шықтым ба дегендей жарқ етсін. Жаймен айналдырып қараған, бүйіріне ойып таңба салыпты.

Тізіліп төрт бірдей тоғыз саны тұр. Ат басындай деп аңыз ғып... Бар-жоғы осы ма? Десе де, нағыз тазасы екен!

Кенет аш өзектен шыққан құп-құрғақ ысқырық естілсін. Жалт қараған. Қорс етіп қазылған орда ала шұбар басын қайқаңдатып абжылан тұр. Мөлттей қара көзі тесірейіп өңменіңнен өткендей. Екі айыр тілі сумаң қағады.

– Әй, Алмат! – деді абжылан. – Таста алтынды! Жетпіс жыл бойы көз ілмей бақтым. Менікі! Бойын тез жиып алды. Тізесі дірілдегенімен орнынан шалт көтерілді. Көзбен арбасты.

Упав на колени, стал разгребать землю обеими руками. Попалась обветшалая кошма. Видать, она была некогда светлого окраса. Пробывши долго в сырой земле, покрылась тёмными пятнами.

Сердце Алмата выпрыгнуло из груди до гортани, а сам он ошалел от возбуждения. С дрожью в руках он вынес этот весомый комок из ямы. Воровато оглядываясь по сторонам, не заметил никого живого, кроме пролетающей вдалеке вороны. Э, да это белка, которая не смела даже приблизиться ко мне. А теперь же, посмотри, виляя хитрым хвостом, осмелела так, что почти лезет к нему. Прочь! Сгинь! Эта не казна, оставленная твоими предками!

Стал в возбуждении разворачивать обветшалую кошму. Попался на глаза Коран с пожелтевшими и полусгнившими страницами.

Видно было, что его обложка некогда была обтянута кожей. Но сейчас и она была в некудышном состоянии, вся в дырках и трещинах. Выбросив книгу, он снова накинудся на свёрток.

Бог мой, наконец-то, вот, вот, оно, золото, правда, не совсем увесистое. Слиток по форме напоминал гусиное яйцо.

Оно ярко блеснуло на солнце, словно обрадованное тем, что наконец-то увидело свет после долгого заточения в темнице. Повернул слиток на другой бок, заметил: на нём выгравированы какие-то знаки.

Они оказались цифрами: четыре девятки стройно выстроенные в единый ряд. Юноша недовольно проворчал про себя: «Надо же, придумали легенду о слитке величиной с конскую голову... И всего-то это? Но тем не менее чистой пробы червонное золото».

Из безобразно разрытой ямы раздался шипящий свист. Разко повернулся на этот звук. Приподняв пёструю голову и, покачивая ею, своими немигающими глазами смотрела на него кобра. Раздвоенный язык её дрожал, исторгая угрозу.

- Әй, Алмат, - прошипела кобра. – Оставь золото в покое! Семьдесят лет, не смыкая глаз, сторожила его. Оно моё!

Быстро пришёл в себя. Хотя и беспокоила его дрожь в коленях, успел вскочить на ноги. Встретился с ней взглядом.

– Бай атамдікі! – деді сосын даусын ащытып. – Бақсаң қайтем?

Алтынды ала сала еңіске ұмтылған. Соңынан жанын жеген ысқырық қоса шықты.

Төрт таңбасы тізілген қаздың жұмыртқасы күн сәулесіне тағы бір көз қарықтыра шағылысып еді, бес-алты үр қызы кернейлетіп-сырнайлатып кеп мұны қаумалай кетсін. Сықылық атып қолына жармасады:

– Құраннан қорқып жолай алмай қойғанбыз. Сенің жолыңды тосып сарғайдық қой әбден! Байлығыңды бер бізге, сұлу жігіт. Кетейік қол ұстасып. Салайық сайранды...

«Жын-шайтанның қыздары, – деп ойлады Алмат әлгілермен арпалысып жатып.

– Көркін-ай, шіркін! Буынын алған күлкісі ше? Алматының апортпен ауызданған қыздары бұлардың жанында садаға кетсін!»

Осы кезде «Көк базарда» мұның алақанына ұзақ үңілетін сыған қыз көзді ашып-жұмғанша пайда болды.

Қызылды-жасылды көйлегі тобық қағып, белі майысып келді де, бес-алты сұлумен шаштасты. Қолына ілінгенін сүйреп, сабап, өкпесіне тепті. Алқынып жүріп:

– Алматик, бөліс! Жартысы менікі! Маған бай бол! Сонда бүтін алам, – дейд.

Дәмесін қара. Мықты екенсің, бауырымен жорғалап жер-жаһанды қуырып жетіп қалған мына абжыланды жең! Сосын көрерміз.

Жан дәрмен қалпы баяғы «Қызданайдың қырғыны» өтетін жазықтыққа шығып кеткен екен.

Кенет күн күркіреп, Мұғалжар тауы теңселіп кетті. Жамырай шапқан тұяқ дүбірі естілді. Азынаған ат, андағайлаған дауыс...

Мынау Төремұрат қой. Түрікпендерден ғашығын алып қашқан қайран ер ақбозын көсілте шауып,

- Моего прадеда-богача! – взвизгнул он. – Разве кто-то поручал тебе сторожить его?!

Прихватив слиток, ринулся на степной простор. Вослед всё раздавался леденящий душу шипение-свист.

Не успело золото блеснуть на солнце ещё раз, как Алмата окружили пять-шесть танцующих див. Они, звонко смеясь, тянули к нему руки, хватали его со всех сторон.

- Страшились Корана, не смели даже подступить к слитку. Столько ждали тебя, заждались. Отдай нам своё сокровище, юноша-красавчик. Пойдём с нами. Будем вместе веселиться и резвиться.

«Демонические девы», - успел подумать Алмат, в смертельной схватке с ними.

– Но до чего же они прекрасны! А их смех, ослабляющий все суставы? Ни в какое сравнение с ними не идут даже самые красивые девушки-алмаатинки.

Не успел он моргнуть глазом, как в это же время откуда-то выплыла девушка-цыганка, гадавшая по его ладони на «Зелёном базаре».

Красавица в красно-зелёном пёстром платье длинной до пят, покачивая своим гибким станом, талией-тростинкой и бесноватыми бёдрами, устроила настоящую схватку с пятью-шестью демоническими девами, таская их за волосы, валила, била ногами. В этом бешеном состоянии она кричала в иступлении:

- Алматик, поделись! Половина клада моя! Будь моим мужем! Тогда всё станет моим!

Смотри-ка, какой аппетит! Сила у неё невероятная, пусть сначала осилит эту кобру, которая, хоть и ползая, но уже почти настигла, а там видно будет.

В этой борьбе с злыми силами, он и не заметил, как оказался на просторе, овеванном славой месте буйств вокруг красавицы и воительницы Кызданай.

Грянул гром, на которой отозвалось эхо Мугаджарских гор. В воздухе раздался громкий перестук копыт. Визгливо заржали кони, прокатились вопли воинов.

Да это же Торемурат. Он скакал на сивом скакуне, спасая свою возлюбленную и отбиваясь от тур-

қылышын оңды-солды сермейді. Жалғыз өзі айкасып жүр.

Батыр сұлу Қызданай қайда? Қазақтың қалың қолы қайтіп кешіккен? Тар қолтығынан оқ тиетін бай атасы неге жоқ?

Алматтың есін елес билеп, оң көзі шарасынан шыға ақиып, аузынан бүршік-бүршік ақ көбік көрінді.

– Бір түйірін де татырмаспын! – деді айкайлап, алтынды бауырына басқан қалпы. – Ешқайсысыңа да!

Өңмендеген мынауы кім тағы? Ей, тырна мойын, тырли арық Тамшыбай неғып жүр мында?

– Түп тамырымыз бір. Жамылған көрпеміз ортақ. Алтын жайлы аңызды естігенмен тап баса алмай дінкелегем. Әкел, давай! – дейді жаман қойторысымен оң жағын орағыта шауып.

– Шетінен бір сындырып бер, мырза бала. Дертіме шипа етейін. Көрші қақы бар, – деп бүкір қатын сұрғылт көзі шыныдай сұп-суық боп енді сол бүйірден тап-тап берсін.

Арқасындағы қабын терген тезегімен қоса лақтырып кетіпті.

Есі кіресілі-шығасылы қалпы жазықтықты қақ жарып қашқан. Соңынан үдере қуған абжылан мен сиқырлы сұлулар, сыған қыз бен Тамшыбай, бүкір қатын бажылдасып, бірінің бірі жағасын жыртам, жағын айырам деп жүріп мұны капелімде ұстай алмай зар.

Алдынан ғайыптың ақ нұры көтерілген. Жібек перде желпіп өткенде ішінен бай атасы көрінді. Қаумет сақал, қайратты қалпы. Тек әлденеге әбіржіген сыңайлы. Жүргені не ұшқаны білінбей, сырғып кеп мұның алдын кес-кестеді.

– Ботам, көзіңді аш! Бұл әдірем қалғыр жылтырақ темір маған да опа таптырмаған. Ақыры түбіме жеткен. Құтыл тез! Бер ана мүсәпірлерге!

кмен. Осыпал их ударами сабли и направо, и налево. Сражается один.

А где же красавица и воительница Кызданай? Отчего опаздывают отборные отряды отважных казахов? Почему нет его прадеда, со стрелой, попавшей в плечо?

Взгляд Алмата застлала пелена видений, правый глаз его выкатился из орбиты, со рта потоком потекла белая пена.

- Ни граммом не поделюсь,- кричал он, прижав золото к груди. – Никому из вас не отдам его!

А кто это ещё рвётся к нему? Эй, что здесь делает этот тщедушный старик с журавлиной шеей Тамшыбай?

- Мы, хотя и дальние, но родственники. Укрывались одним и тем же одеялом. Слышал легенду о кладе, но не мог обнаружить его сам. Отдай, давай! – кричал он, скача на кляче, пытаюсь настичь его.

- Отломи и мне кусочек, щедрый малый. Использую для исцеления своего недуга. Соседи тоже имеют право на свою долю, - визжала горбунья, нагоняя его и уставившись на него своими бесцветными и холодными глазами.

Он отшвырнул и её вместе с мешком собранного кизяка.

Сошедший с ума юноша, прорвавшись на простор, бежал, что есть мочи. За ним пустились в погоню шипящая кобра, демонические девы, девушка-цыганка, Тамшыбай, горбунья. Они грызлись между собой, как свора собак, рвали друг на друге одежду, волосы, но так и не могли настичь его.

Впереди возник отблеск небытия. Промелькнула светлая шёлковая вуаль, из которой выплыл его прадед-богач. Густая борода, телесная мощь, всё было точно таким, каким его описывали очевидцы. В облике его мелькало беспокойство. Было неясно, шёл он или летел, но преградил дорогу юноше.

- Родной мой, раскрой глаза! Этот проклятый блестящий металл не давал покоя и мне. Он же и довёл меня до кончины. Избавься немедленно! Отдай его этим жаждущим существам!

Оң көзі шарасынан шыға ақиып, аузынан бүршік-бүршік ақ көбік көрінген Алматтың ата танытын халі жоқ еді. Перінің ең үлкен дуакеш ақсақалы осы екен деп ойлады.

– Аһ, енді сен келдің бе? Қыз-қатының жабылып ала алмап еді. Алдап тұрсың, әзәзіл, ә? Көрсетейін тозақты!

– Атаңмын ғой мен!

– Жоғал! Менде ата жоқ! Ешкім де жоқ!

– Жарық дүниеде алтыннан да қымбат нәрселер бар ғой...

– Ал айт!

– Ар, намыс, иман, қанағат... Соның қадіріне сендер жетіндер-дағы...

– Оттапсың!

Қапелімде тұра ұмтылып, қаумет сақалына жармасты. Жұлқып тартып, жерге домалата жықты. Алқымын сығып, кеудесіне көсіліп мінді.

– Есің жи, ботам! Алматтың уысынан босаған қаумет сақалы желмен баяу желбіреп, жанарына үрей шүпілдеп толып, үстінде әзірейілдей төніп отырған бұған жаутаңдап қарай берген.

Тағы бірдеңе айтпақ еді, үлгермеді. Сол тапжылтпаған қалпы қақ маңдайдан қаздың жұмыртқасындай алтынмен құлаштап періп кеп жібергені.

– Мә, саған!

Жарық дүниенің құлағын тескен шырқыраған дауыс жазықтықты жайпап өтіп, тау асып жоғалды.

– Енді сен өлтірдің ғой, ботам!

...Алыстан мұнартып көрініп, арса-арса сілемдерінің өзі жеткізбей сілеңді қатыратын Мұғал-жар тауы ғой бұл жарықтық!

У Алмата, правый глаз которого выкатился из орбиты, а со рта потоком текла белая пена, уже не было сил узнавать предка своего. Он непроизвольно подумал, что этот старец и есть вождь-аксакал всех дьявольских сил.

- Ах, теперь, явился сам? Справиться со мной не смогли твои демонические девы. Хочешь одурачить? Покажу тебе ад!

- Я же предок твой.

- Сгинь! Нет у меня предков! Никого у меня нет!

- На этом белом свете есть же нечто ценнее золота...

- Что ценнее?!

- Честь, достоинство, довольство малым...

- Чушь собачья!

Ринувшись к предку, потомок схватил его за густую бороду. Дернув за неё, повалил старца на землю. Сжав его кадык, стал душить, восседая на его груди.

- Не сходи с ума, родной! - Густая борода предка, освободившаяся от хватки Алмата, колыхалась на ветру. Пращур со страхом уставился на потомка, усевшегося на него, как ангел смерти, на своего коня.

Старец хотел промолвить ещё что-то, но не успел. Размахнувшись, правнук со всей силой ударил его золотым слитком, похожим на гусиное яйцо, прямо в лоб.

- Вот, тебе!

Возглас, прорвавший слух этого белого света, прокатившись по долине и взобравшись на вершины гор, исчез.

- И ты меня убил!

Это - видимые издалека, словно мираж, изматывающие всех тех, кто хотел бы взобраться даже на их предгорья и есть Мугаджарские горы, их Величие, и их Высочество.

Жазда жаңбыр еркелеп төбесінен төгіп өтетін, қыс түсе ұлпа қарды жамылып бұйығы ұйқыға бататын момақан алыпты уақыттың өзі мүжи-мүжи қажытқандай. Көрместі көре-көре кеміріліп, шау тартып, шаршап жатты.

Кажется, что эти кроткие горы, вершины которых, будто балуясь, обливают летом дожди, а зимой покрывают снега, да так, что они погружаются в глубокий сон, обголоданы временем до такой степени, что выглядят утомлёнными. Будучи очевидцами всякой видали-невидали, прогрызанные тем же временем, они лежали, распостёршись, словно раскинувшись от усталости и бремени.

Примечания:

* Котибар – знаменитый казахский батыр 18 века

** Котеке – уважительное имя Котибара

